

До спеціалізованої вченої ради Д 08.727.04
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

49005, м. Дніпро, просп. Гагаріна, 26.

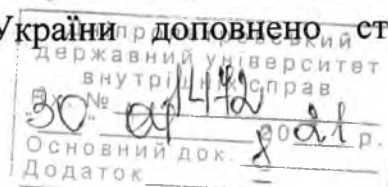
ВІДГУК

**офіційного опонента Філея Юрія Володимировича на дисертацію
Деркача Віталія Григоровича «Кримінальна відповідальність за
порушення порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію України
та виїзду з неї», подану на здобуття наукового ступеня кандидата
юридичних наук за спеціальністю 12.00.08 – кримінальне право та
кримінологія; кримінально-виконавче право**

Оцінюючи матеріали дисертації та автореферату В.Г. Деркача, а також ознайомлення з його публікаціями, можна констатувати, що автором проведено науковий аналіз теми, актуальної в теоретичному та прикладному плані, виділено новизну опрацьованих питань, сформульовано висновки й пропозиції, що виносяться на захист. Таким чином, дисертант досягнув поставлених перед собою цілей, роботу виконав на належному науковому рівні. Такий загальний попередній висновок підтверджується за основними параметрами, які висуваються до кандидатських дисертацій означеної наукової спеціальності.

Актуальність теми дослідження. Актуальність рецензованої дисертації полягає, перш за все, в тому що вона присвячена одній з найбільших науково-практичних проблем теорії та практики кримінального права, а саме кримінальній відповідальності за порушення порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію та виїзду з неї.

Наприкінці 2013 року – на початку 2014 року, Російська Федерація, скориставшись проблемами у виконанні нашим військом таких функцій, розпочала відкриту збройну агресію, що, крім загибелі десятків тисяч українців, призвело до незаконної анексії АР Крим та окупації частин Донецької та Луганської областей. Фактично державний кордон з Російською Федерацією на Сході України став лінією розмежування з територією, що контролює держава Україна та тимчасово окупованою територією України. Український парламент відреагував на цю гостру проблему досить прогнозовано – 15 квітня 2014 року прийнято Закон України № 1207-VII «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» – КК України доповнено ст. 332-1

«Порушення порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію України та виїзду з неї». Таке рішення Верховної Ради України викликало гострі дискусії як в науці кримінального права, так й проблеми у застосуванні цієї норми на практиці.

Незважаючи на досить значний науковий доробок у цьому напрямі, як і раніше, багато аспектів досліджуваної проблеми порушують дискусії щодо доцільності існування ст. 332-1 КК України, особливо у частині невизначеної мети заподіяння шкоди інтересам держави.

Окремі питання кримінальної відповідальності за кримінальне правопорушення, передбачене ст. 332-1 КК України на рівні коментарів а посібників були предметом наукових досліджень таких науковців як П.П. Андрушко, О.М. Бандурка, Ю.В. Баулін, В.І. Борисов, А.А. Вознюк, П.А. Воробей, В.К. Гришук, Н.О. Гуторова О.М. Джужа, О.О. Дудоров, І.М. Копотун, О.М. Костенко, В.В. Кузнецов, Т.Є. Леоненко, М.І. Мельник, В.А. Мисливий, А.А. Музика, В.О. Навроцький, В.І. Осадчий, М.І. Панов, А.В. Савченко, В.В. Сташис, Є.Л. Стрельцов, В.Я. Тацій, А.Н. Трайнін, Є.В. Фесенко, П.Л. Фріс, М.І. Хавронюк, В.В. Шаблистий, О.Н. Ярмиш та інших.

Наведене вище дозволяє стверджувати про безсумнівну актуальність, необхідність і своєчасність дисертаційного дослідження В.Г. Деркача.

Теоретичну основу дисертації становить достатня кількість джерел, серед них: монографії, колективні праці, дисертації, автореферати дисертацій, збірники статей, наукові статті, нормативно-правові акти.

Метою дослідження є удосконалення теоретичних положень кримінального права в частині відповідальності за порушення порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію України та виїзду з неї та вироблення рекомендацій для удосконалення кримінально-правової охорони державного кордону.

Для досягнення поставленої мети дисертантом були правильно сформульовані та послідовно вирішені **завдання**, а саме: здійснити історико-правовий аналіз розвитку та встановити сучасний стан законодавства про кримінальну відповідальність за порушення порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію України та виїзду з неї; описати підстави та принципи криміналізації порушення порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію України та виїзду з неї; охарактеризувати зарубіжний досвід правового регулювання відповідальності за порушення порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію та виїзду з неї; дослідити зміст об'єктивних та суб'єктивних ознак порушення порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію та виїзду з неї; розробити пропозиції щодо удосконалення

кримінальної відповідальності за порушення порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію та виїзду з неї та кримінально-правової охорони державного кордону.

Об'єкт та предмет визначені правильно та співвідносяться з метою і завданнями дослідження, про що свідчить подана робота. *Об'єктом дослідження* є суспільні відносини у сфері кримінально-правової охорони державної таємниці, недоторканності державних кордонів, забезпечення призову та мобілізації. *Предметом дослідження* є кримінальна відповідальність за порушення порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію та виїзду з неї.

Дисертаційна праця В.Г. Деркача спирається на *методологічну базу*, яка, переважно, застосовувалась цілком коректно. *Методологічною основою* дисертаційної роботи є основні положення теорії пізнання. Відповідно до мети та завдань дослідження обрані методи утворюють трирівневу систему прийомів і способів пізнання. При написанні дисертації застосовано такі наукові підходи та методи дослідження: логіко-догматичний, системний, компаративістський, історичний, а також методи структурно-функціонального і системного аналізу та інші.

Емпірична база дослідження. Автором використано офіційні статистичні дані Генеральної прокуратури України та Офісу Генерального прокурора за 2014-2021 роки щодо кількості облікованих злочинів, передбачених ст. 332-1 КК України та адміністративних правопорушень, передбачених ст. 204-2 Кодексу України про адміністративні правопорушення; матеріали Єдиного державного реєстру судових рішень та Державної судової адміністрації України.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Результати дисертаційної праці В.Г. Деркача видаються обґрунтованими, оскільки в роботі, комплексно досліджується широкий спектр проблем, пов'язаних з кримінальною відповідальністю за порушення порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію та виїзду з неї.

Викладені у вступі та розділах основної частини роботи положення, які стосуються постановки проблеми в цілому, окремих її аспектів, переконують в тому, що відповідні питання є теоретично і практично важливими, до кінця не розробленими в науці і перспективними для дослідження.

Дослідження виконано відповідно до: Переліку пріоритетних тематичних напрямів наукових досліджень і науково-технічних розробок на період до 2020 року, затверджених Постановою Кабінету Міністрів України № 942 від 07.09.2011 р.; Плану дій з реалізації Національної стратегії у сфері

прав людини на період до 2020 р., схваленого розпорядження Кабінету Міністрів України від 23.11.2015 р. № 1393-р; основних напрямів наукових досліджень Науково-дослідного інституту публічного права на 2015–2020 рр., а також Пріоритетних напрямів розвитку правової науки на 2016–2020 р., схвалених постановою Загальних зборів Національної академії правових наук України від 03.03.2016 р.

Обґрунтованими з точки зору вимог до наукового дослідження такого рівня виглядають завдання дослідження, методологія і методика роботи, її науковий інструментарій. Зібраний теоретичний та емпіричний матеріал аналізується з використанням різноманітних методів наукового пошуку. Застосована автором методологія дослідження теми дисертації є традиційною для науки кримінального права та кримінології. Вона достатньо опрацьована на науковому рівні. Дисертація базується на комплексному, системному підході, характеризується належним рівнем наукових узагальнень.

Зміст і аргументація авторських понять видаються повними і обґрунтованими. Хоча, як убачається, вони не позбавлені і певних суперечностей, про що буде зазначено окремо.

Ці та інші показники свідчать про добросовісну, комплексну, теоретично і практично значущу роботу.

Структура дисертаційної праці є загалом логічно побудованою. У *Розділі 1* розглянуто історико-правовий нарис розвитку та сучасний стан законодавства про кримінальну відповідальність за порушення порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію України та виїзду з неї. Досліджено підстави та принципи криміналізації порушення порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію України та виїзду з неї. Проаналізовано зарубіжний досвід правового регулювання відповідальності за порушення порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію та виїзду з неї.

Дисертант у *розділі 2* «Об'єктивні та суб'єктивні ознаки порушення порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію України та виїзду з неї». На підставі вивчення матеріалів правозастосовної практики, зарубіжного досвіду кримінально-правової охорони державних кордонів, особливо тих країн, частини яких були або є окупованими, автор доводить доцільність декриміналізації порушення порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію та виїзду з неї як злочину, передбаченого ст. 332-1 КК України.

Таким чином, структурні частини дисертаційної роботи В.Г. Деркача внутрішньо пов'язані між собою і становлять органічну єдність.

Наукові здобутки В.Г. Деркача *достатньо апробовані*. Основні результати наукових пошуків автора оприлюднено ним у виступах на

міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях, круглих столах та семінарах. За темою дисертації опубліковано 7 праць, 4 – статті у виданнях включених до переліку наукових фахових видань України, 1 – у періодичному науковому виданні іншої держави за профілем дисертації, 2 – тези доповідей.

Винесені автором на захист концептуальні положення, висновки, рекомендації загалом, попри дискусійність окремих з них, мають наукову цінність, є новими або такими, що наділені істотними ознаками новизни. Серед них, зокрема, такі. *Вперше:* на підставі вивчення матеріалів правозастосовної практики, зарубіжного досвіду кримінально-правової охорони державних кордонів, особливо тих країн, частини яких були або є окупованими, доведена доцільність декриміналізації порушення порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію та виїзду з неї як злочину, передбаченого ст. 332-1 КК України; доведена доцільність застосування у кримінально-правовій науці методу аналогії у тому випадку, коли дослідження певного нового кримінально-правового явища, поняття чи категорії вимагає досліджувати схожі за змістом уже усталені кримінально-правові норми (ст. 332-1 КК України «Порушення порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію та виїзду з неї» є унікальною, а тому вона досліджувалася у сукупності із нормами кримінальних законів, направлених на охорону державних кордонів в цілому).

Завдяки проведеному В.Г. Деркачем дослідженню *удосконалено:* положення науки кримінального права щодо наперед хибного рішення законодавця у контексті постійних спроб вирішити гострі соціально-економічні проблеми шляхом внесення змін та доповнень до КК України; доктринальне положення про те, що якщо об'єктивні сторони адміністративного і кримінального правопорушення співпадають, то це наділяє правозастосовника надмірними повноваженнями самостійно відносити кожен факт порушення порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію та виїзду з неї або до адміністративного, або до кримінального правопорушення, оскільки мета заподіяння шкоди інтересам держави є занадто широким поняттям та на практиці стосується в основному перевезення або пронесення продуктів харчування.

Не можна не відмітити, що у роботі *дістали подальшого розвитку:* твердження про те, що якщо у результаті дослідження підстав та принципів криміналізації будь-якого кримінального правопорушення буде з'ясовано, що більшості з них воно не відповідає, тобто не є соціально обумовленою, така стаття кримінального закону підлягає виключенню.

Як зазначалось раніше, теоретичний та емпіричний матеріал

аналізується з використанням різноманітних методів наукового пошуку. Репрезентована методологія дослідження є підтвердженням достовірності наукових положень, висновків і результатів, викладених у дисертації.

Як належить для досліджень фундаментального плану, у роботі представлені і напрямки подальших досліджень, поставлені проблемні питання, котрі повинні бути згодом вирішені.

Названі вище положення та висновки і рекомендації мають **практичну значущість**. Вони використовуються та можуть бути використані у: правотворчості – для вдосконалення законодавства у частині кримінальної відповідальності за кримінальні правопорушення, що посягають на недоторканність державних кордонів; правозастосовчій діяльності – для підвищення ефективності діяльності правоохоронних органів та суду у частині застосування норм про кримінальну відповідальність за кримінальні правопорушення, що посягають на недоторканність державних кордонів; навчальному процесі – положення та висновки дисертації можуть у подальшому використовуватись при викладанні навчальних дисциплін «Кримінальне право» та «Актуальні проблеми кримінального права»; науково-дослідній роботі – для подальших досліджень у галузях кримінального права щодо кримінально-правової охорони державного кордону.

Проте, позитивна оцінка рецензованої роботи в цілому та її окремих положень не виключає можливості і необхідності висловити **окремі зауваження щодо позицій В.Г. Деркача, які викликають сумніви чи потребують додаткової аргументації та звернути увагу на деякі спірні положення, що дають можливість вступити в дискусію з автором:**

1. Автор у вступі дисертації вказує на певну емпіричну базу. Разом з тим, вказівка на структуру роботи в авторефераті дисертації обмежується додатками з переліком опублікованих праць. У тексті самої дисертації зустрічається широке використання різних результатів вивчення емпіричної бази.

На мою думку, узагальненні результати вивчення емпіричної бази повинні міститися у додатках до дисертації, що значно підвищило б рівень репрезентативності проведеного дослідження. Сюди ж слід віднести й відповідні анкети та узагальнені дані (аналітичні довідки).

2. Дослідження соціальної обумовленості кримінальної відповідальності за порушення порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію України та виїзду з неї також не позбавлене певних вад. Зокрема, автор вказує на певну кількість облікованих кримінальних правопорушень, передбачених ст. 332-1 КК України, веде мову про засуджених осіб за його

вчинення. Разом з тим, на підстав таких даних робиться висновок про невідповідність такій підставі криміналізації суспільно небезпечних діянь, як відносно поширеність, що певним чином дисонує із наявними статистичними даними.

3. Дослідження суб'єкта кримінального правопорушення, передбаченого ст. 332-1 КК України, також є небездискусійним, оскільки відсутні дані про особу злочинця, який вчиняє такі злочини. На мою думку, саме тут кримінологічна характеристика особи злочинця могла б відіграти суттєву роль у виробленні заходів з протидії порушенням порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію України та виїзду з неї.

4. Це ж і стосується об'єкта досліджуваного злочину, визначення якого дещо переплетене із категорією «об'єкт кримінально-правової охорони». Об'єкт кримінально-правової охорони є сферою або непорушених, або порушених діянням (створена загроза заподіяння істотної шкоди), що не містить ознак злочину чи складу злочину, суспільних відносин, які охороняються законом про кримінальну відповідальність.

Об'єктом будь-якого злочину є суспільні відносини, які перебувають під охороною кримінального закону, на які посягає злочин, яким заподіюються або які ставляться під загрозу заподіяння суспільно небезпечної шкоди.

5. Мною, як офіційними опонентом у тексті дисертації виявлено ще декілька пунктів наукової новизни, що можна віднести до рубрики удосконалено та набуло подальшого розвитку. Наприклад, у роботі удосконалено положення кримінально-правової науки щодо доцільності оптимізації кримінально-правової охорони державного кордону.

Загалом, висловлені застереження та побажання не впливають на загальну позитивну оцінку рецензованого дослідження, оскільки більшість із них належить до спірних та дискусійних питань які, як правило, не торкаються основних, концептуальних положень дисертації, або ж мають рекомендаційний характер.

Автореферат дисертації відповідає основним положенням роботи.

Загальний висновок по дисертації. Дисертація Деркача Віталія Григоровича «Кримінальна відповідальність за порушення порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію України та виїзду з неї» є самостійним, завершеним науковим дослідженням, яке містить наукові положення та науково обґрунтовані результати, що розв'язують важливе науково-прикладне завдання і щодо яких здобувач є суб'єктом авторського права, а саме: воно дозволило дисертанту отримати результати, які є суттєвим внеском у теорію правового захисту територіальної цілісності

України.

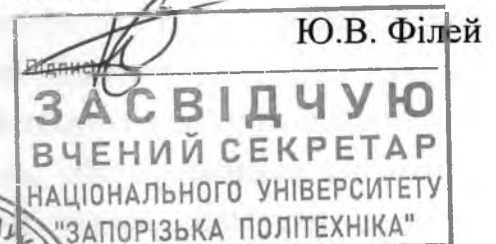
Виходячи з викладеного, на основі вивчення дисертації та наукових праць, опублікованих по темі дисертації, слід зробити висновок, що рецензована дисертація відповідає вимогам Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567, а її автор заслуговує на основі публічного захисту на присудження йому наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія, кримінально виконавче право.

Офіційний опонент:

декан юридичного факультету

Національного університету «Запорізька політехніка»

кандидат юридичних наук, доцент

Кузьмінська